

форм викладання й інновацій) є ідеальною перспективою для збереження науково-педагогічної спадщини видатних викладачів, професорів факультету підвищення кваліфікації викладачів НМАПО імені П.Л.Шупика для майбутнього покоління.

ЛІТЕРАТУРА

1. Наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність НМАПО імені П. Л. Шупика у 2017 році: довідник / гол.ред.: акад. Ю. В. Вороненко. – К. : ТОВ «7БЦ», 2018. – С. 226.
2. Кулиниченко В. Л. Творческое наследие. Избранные статьи / В. Л. Кулиниченко. – К., 2015. – 96 с.
3. Профессор Агнесса Михайловна Гамбург (К 60-летию с дня рождения и к 35-летию научно-педагогической деятельности) // Судебно-медицинская экспертиза. — 1960. — №2. — С. 62 – 63.
4. Уваркіна О. В. Підвалини педагогічної спадщини клінічного інституту для удосконалення лікарів / О. В. Уваркіна // Історія медичної науки, практики та освіти: матеріали науково-практичної конференції, Київ, 26-27 квітня 2018 р. – К. : ВЦ «Рекламне агентство TR Studio», 2018. – С. 371.
5. Червяк П. І. Патологічна анатомія України / П.І.Червяк. – К. : ВЦ «Просвіта», 2012. – С. 621.

УДК 37.1, 101.1, 101.8

Уліцька О. М., Безродня Т. І., Бабічева С. М., Бесараб В. І.
Харківська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 110
Харківської міської ради Харківської області
ФІЛОСОФІЯ І ОСВІТА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ
УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Стаття присвячена розгляду питання взаємозв'язку філософії та освіти на сучасному етапі розвитку українського суспільства. Розглянуто особливості філософії освіти, дано означення понять філософії та освіти, визначено стратегічну мету філософії освіти, розглянуто критерії, що описують сучасну модель освіти, зміст гуманітарної освітньої парадигми, поняття дитиноцентризму, сформульовано принципи нової української школи і демократичної освіти. Філософія освіти є основою комплексного підходу до розв'язання проблем сучасної освіти, в першу чергу до виконання завдань її гуманізації. Указано ознаки розвитку нової системи освіти: ухвалення нових державних стандартів загальної середньої освіти, розроблених з урахуванням компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості; запровадження нового принципу педагогіки партнерства, що ґрунтується на співпраці учня, вчителя і батьків; надання академічної свободи і стимулювання до професійного зростання; запровадження принципу дитиноцентризму (орієнтація на потреби учня); удосконалення процесу виховання; створення нової структури школи, що дасть змогу засвоїти зміст освіти і набути ключових компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості; децентралізація й ефективне управління загальною середньою освітою, що сприятиме реальній автономії школи і розвитку українського суспільства.

Ключові слова: філософія, освіта, нова українська школа, українське суспільство.

Статья посвящена рассмотрению вопроса взаимосвязи философии и образования на современном этапе развития украинского общества. Рассмотрены особенности философии образования, дано определение понятий философии и образования, определена стратегическую цель философии образования, рассмотрены критерии, которые описывают современную модель образования, содержание гуманитарной образовательной парадигмы, понятие детоцентризма,

сформулировано принципы новой украинской школы и демократического образования. Философия образования является основанием комплексного подхода к решению проблем современного образования, в первую очередь к решению заданий ее гуманизации. Критериями, которые описывают современную модель образования, являются следующие: универсальность, гуманизация, гуманитаризация, компетентность, профессиональность, целостность, фундаментальность. Рассмотрено признаки новой системы образования: утверждение новых государственных стандартов общего среднего образования, разработанных с учетом компетентностей, необходимых для успешной самореализации личности; внедрение нового принципа педагогики партнерства, основанной на сотрудничестве ученика, учителя и родителей; предоставление академической свободы и стимулирование к профессиональному росту; внедрение принципа детоцентризма (ориентация на потребности ребенка); усовершенствование принципа воспитания; создание новой структуры школы, которая даст возможность усвоить содержание образования и получить ключевые компетентности, необходимые для успешной самореализации личности; децентрализация и эффективное управление общим средним образованием, которое будет способствовать автономии школы и развитию украинского общества.

Ключевые слова: философия, образование, новая украинская школа, украинское общество.

This article is devoted to the consideration of the issue of the correlation of philosophy and education at the present stage of development of Ukrainian society. The peculiarities of the philosophy of education are examined in the text and the notions of philosophy and education are defined. It is especially noted that the strategic goal of the philosophy of education is defined in the article. The criteria describing the modern model of education, the content of the humanitarian educational paradigm and the concept of childhood center are formulated. It is reported that the principles of the new Ukrainian school and democratic education are defined. It should be emphasized that the philosophy of education is the basis for an integrated approach to solving the problems of modern education, first of all and to the tasks of its humanization. The text gives a valuable information on the signs of development of a new system of education. It is indicated as the adoption of new state standards of general secondary education, developed taking into account the competences necessary for successful self-realization of the person. Much attention is drawn to the introduction of a new principle of partnership pedagogy, based on the cooperation of a student, a teacher and parents. The importance of providing academic freedom and stimulating professional growth and also introduction of the principle of childhood centering (orientation to the students' needs) are stressed in the article. Improvement of the process of education and creation of a new school structure that will enable to absorb the content of education and acquire the key competencies necessary for the successful self-realization of the individual are defined as one of the main steps to develop new education system. It is said that centralization and effective management of general secondary education, which will contribute to the real autonomy of the school and the development of Ukrainiann society should be also considered as a sign of development of a new system of education.

Keywords: philosophy, education, new Ukrainian school, Ukrainian Society.

*Ідеалу людини не існує, але існує ідея людини.
Ідеал руйнується, ідея веде вперед. Ідеали є немовби схемами ідей – вони
спонукають до розвитку, але не дають завершення.*

К. Ясперс

Постановка проблеми. Освіта – це основа інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорука розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави. Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей; формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей; виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству; збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу українського народу; підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору [3, с. 1].

Розглядаючи поняття «філософія освіти», одні дослідники надають перевагу філософії та філософствують про освіту, інші пріоритетною вважають педагогіку, здебільшого розмірковуючи про процеси навчання і виховання, хтось намагається охопити і філософську, і педагогічну проблематику. Тож розглянемо етимологію означеного словосполучення. Слово «філософія» в перекладі з грецької, означає «любов» і «мудрість», тож поняття «філософія» можна тлумачити як «любов до мудрості», як науку про досягнення людиною мудрості, пізнання істини й добра. Щодо поняття «освіта», відомо багато варіантів його тлумачення. Освіта – сукупність знань, здобутих у процесі навчання; рівень, ступінь знань, здобутих у процесі навчання, освіченість; піднесення рівня знань, навчання; загальний рівень знань (у суспільстві, державі тощо); система навчально-виховних заходів; система закладів освіти й установ, через які здійснюються ці заходи; письменність, грамотність [9, с.755]. Філософія освіти – сукупність світоглядних теорій, ідей, що зумовлюють методологію виховання і навчання, становлення відповідного типу особистості. Тема роботи «Філософія і освіта на сучасному етапі розвитку українського суспільства» досить актуальна і нова. Філософська освіта – це самостійна дисципліна, предметом дослідження якої є педагогічна та освітянська діяльність, функціонування інститутів освіти, визначення методів освіти і моделювання нових освітніх інститутів. Об'єкт дослідження – становлення творчогуманітарної особистості як цілісного суб'єкта культури. Завдання дослідження: визначення критеріїв, що описують сучасну модель освіти, визначення взаємозв'язку філософії та освіти на сучасному етапі розвитку українського суспільства.

Аналіз актуальних досліджень. На сьогодні в Україні ґрунтовні дослідження, присвячені аналізу філософії й освіти на сучасному етапі розвитку українського суспільства, трапляються нечасто. У теоретичних і практичних дослідженнях В. Кременя, А. Виготського, В. Ключевського, М. Култаєва, П. Гальперіна, А. Запорожця, Д. Ельконіна тощо «філософія освіти» трактується як філософська дисципліна, що зорієнтовує, сплановано впливає, наперед передбачивши ідеальний образ, заради якого і здійснюється означений вплив, як на конкретну людину, так і на мікро- та макросоціальні групи [2, с. 187]. У сучасній Україні «філософію освіти» визначають як сукупність світоглядних теорій (ідей),

які зумовлюють методологію виховання і навчання, становлення відповідного типу особистості [6, с. 257]. Реформування освітньої системи в Україні вбачається в актуалізації гуманістично–культуротворчої філософії освіти, а її стратегічна мета полягає в становленні творчо–гуманітарної особистості як цілісного суб'єкта культури. В основу освітнього процесу варто покласти нову світоглядну установку, новий тип особистості та відповідно змінити методику освітнього процесу. На думку В. Андрущенка, М. Михайлова, В. Огнев'юка та інших дослідників, філософію освіти немає сенсу виокремлювати в окрему галузь філософії [8, с. 5]. Формування творчо–гуманітарного типу особистості можливе з використанням методологічного апарату і потенціальних можливостей «філософії освіти» як навчальної дисципліни. Філософія відображає кризу призми укладених та найбільш актуальних світоглядних концепцій найновіші досягнення різних галузей знань, а педагогіка залучає передові методи навчання і виховання, чим впливає на формування внутрішнього світу підростаючих поколінь [6, с. 411].

Мета статті – висвітлення особливостей філософії та освіти на сучасному етапі розвитку українського суспільства.

Виклад основного матеріалу. Сучасна Україна перебуває в стані пошуку свого шляху розвитку, налагоджує культурні, економічні, політичні, суспільні зв'язки. Для прискорення цих процесів потрібні освічені українці, всебічно розвинені, відповідальні громадяни і патріоти, інноватори [8, с. 4]. Філософія освіти є основою комплексного підходу до розв'язання проблем сучасної освіти, у першу чергу до виконання завдань її гуманізації [5, с. 6].

Гуманізація – це поширення й утвердження гуманістичних принципів. Критерії, що описують сучасну модель освіти, такі: універсальність, яка в освіті має дві взаємопов'язані сторони (універсальність освіченої особистості, здатної діяти в широкому діапазоні сфер життя, й опора навчання на універсальні, тобто гранично загальні поняття, що об'єднують у єдиний проблемний вузол багато галузей буття); цілісність, що має три сторони (зміст освіти, який утримує цілісність буття в переліку навчальних предметів, методи його надання, що спираються на всі здібності людини: її інтелект, відчуття, інтерес до пізнання, а також духовна єдність світу і учня, коли їх неможливо розділити на «об'єкт і суб'єкт пізнання»); фундаментальність – концептуальне вивчення законів світу, вироблення фундаментальних сенсів буття, спрямованість освіти на універсальні й узагальнені знання, істотні та стійкі зв'язки, на структурний і змістовний перегляд навчальних курсів та їх узгодження один з одним для вироблення єдиних культурно-науково-освітніх просторів; компетентність і професійність за своїм значенням протилежні вузькій спеціалізації і включають таку обов'язкову якість, як етична позиція щодо предмета свого вивчення і дослідження в контексті гармонії практичності й людяності; гуманізація і гуманітаризація – це процеси приведення освіти, її змісту і форми у відповідність до природи людини, її душі й духу, інформативність [5, с.190].

Філософія освіти формує образ «людини майбутнього», зорієнтовуючи і змістовно наповнюючи педагогіку новими знаннями, методами, способами, цілями, які через процес освіти втілюються у формування світу конкретного покоління [2, с. 190]. Відбувається новий виток розвитку цивілізації – інформаційне суспільство. Гуманітарна парадигма освіти направлена на особистісно орієнтоване навчання. Сфера освіти – це сфера формування творчих здібностей людини, це перенесення центру діяльності на людину – її творчість, розум, уяву, волю. Філософія

людиноцентризму найбільш оптимально допомагає виявити й усвідомити ті причини і соціально-культурні детермінанти, які сприяють розвитку цих здібностей [6, с. 413]. Освіта – стратегічно важлива сфера життя суспільства. Фактор розвитку української нації та поглиблення її інтелектуального потенціалу є гарантом її самостійності та міжнародної конкурентоздатності [2, с. 195]. Сьогодні відомо три концепції освіти, пов'язані з напрямками сучасної філософії освіти: 1) концепція гармонійної цілісності, яка сприяє реалізації ідей створення єдиної, цілісної, гармонійної теорії педагогіки і централізованої системи управління освітою; 2) релятивістсько-плюралістична концепція, яка визнає необхідність застосування принципів плюралізму, педоцентризму і релятивізму в педагогічній діяльності, пріоритетність ролі індивідуальних інтересів над громадянськими; 3) синтетична концепція, яка поєднує обидві попередні концепції освіти, визнаючи, що загальні, громадянські інтереси в педагогічному процесі мають бути мінімальними. Ідеї першого напрямку застосовуються для розв'язання проблем сучасної педагогіки, зокрема для подолання розриву між предметами, що вдосконалюються, та вирішенням важливих суперечностей педагогічного процесу. Другий напрям філософії освіти виходить із протилежних відносно першого напрямку вихідних положень. Він полягає в перевазі особистісних цінностей над загальними. Цей напрям характеризується особливим ставленням до учня як до основного суб'єкта педагогічного процесу. Найважливіша риса релятивістсько-плюралістичного напрямку філософії освіти полягає в наданні уваги формуванню творчої особистості, розвитку унікальних здібностей, пошуку і впровадженню методик навчання і виховання, які б могли врахувати особистісні інтереси учнів і системи їхніх цінностей [2, с.199].

У Концепції нової української школи вказано ознаки розвитку нової системи освіти: ухвалення нових державних стандартів загальної середньої освіти, розроблених з урахуванням компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості; запровадження нового принципу педагогіки партнерства, що ґрунтується на співпраці учня, вчителя і батьків; підвищення мотивації вчителя шляхом підвищення рівня його оплати, надання академічної свободи та стимулювання до професійного зростання; запровадження принципу дитиноцентризму (орієнтація на потреби учня); удосконалення процесу виховання; створення нової структури школи, що дасть змогу засвоїти зміст освіти і набути ключових компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості; децентралізація та ефективне управління загальною середньою освітою, що сприятиме реальній автономії школи; справедливий розподіл коштів, що сприятиме рівному доступу до якісної освіти; створення сучасного освітнього середовища, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, вчителів і батьків; створення необхідних умов для навчання учнів безпосередньо за місцем їх проживання, зокрема в сільській місцевості, або забезпечення регулярного підвезення до шкіл.

Згідно з реформою загальної середньої освіти випускник нової української школи – це цілісна всебічно розвинена особистість, здатна до критичного мислення; патріот з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами, здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини; інноватор, здатний змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, навчатися впродовж життя. За експертними оцінками, найбільш успішними на ринку праці в

найближчій перспективі будуть фахівці, які вмiють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цiлi та досягати їх, працювати в командi, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіють іншими уміннями [8, с. 5].

Висновки. Отже, філософія й освіта відіграють важливу роль на сучасному етапі розвитку українського суспільства. Вони з периферійних у соціальній структурі українського суспільства перетворюються в пріоритетні, оскільки стають глобальним фактором розвитку українського суспільства. Це зумовлено якісно новим масштабом детермінуючого впливу системи освіти на формування реалій інформаційного типу українського суспільства, яке визначається характером духовного виробництва і може стати реальністю тільки через розвиток відповідних освітніх тенденцій в українському суспільстві.

Сьогодні процес гуманізації та гуманітаризації освіти став провідним напрямом змістового реформування системи загальної середньої освіти. Особливо актуальні аспекти цього процесу такі: становлення антисциєнтистської методології освіти, що передбачає не лише формування в учня певної системи знань, а й розвиток духовності в контексті гармонійної взаємодії всіх індивідуальних процесів світосприймання; становлення освіти як фактора розвитку культури, в тому числі й розвиток освіти як діалогу культур. Поєднання становлення особистості з оволодінням культурними цінностями сприяє розв'язанню багатьох етичних проблем, є безпосереднім джерелом багатогранності та гармонійності, які виступають вирішальними критеріями особистісного буття. Тема філософії та освіти розвитку українського суспільства буде продовжувати досліджуватися і розвиватися.

ЛІТЕРАТУРА

1. Американська філософія освіти очима українських дослідників: матеріали Всеукраїнської науково – практичної конференції, 22 грудня 2005 р. – Полтава: ППППО, 2005. – 281 с.
2. Базалук О. О. Філософія освіти: її роль та місце в системі філософського знання / О. О. Базалук // Філософські обрії. – 2010.– Вип. 23. – С. 187 – 200. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/FiloFilo_2010_23_17
3. Закон України «Про освіту» (Відомості Верховної ради (ВВР).– 2017.– № 38 – 39.– С. 380. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon2.rada.gov.ua/lans/Show/2145-19.
4. Клепко С. Ф. Філософія освіти в європейському контексті / С. Ф. Клепко. – Полтава : ПОППО, 2006. – 328 с.
5. Клепко С. Ф. Конспекти з філософії освіти / С. Ф. Клепко. – Полтава: ПОППО, 2007. – 424 с.
6. Кремень В. І. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору / В. І. Кремень. – К. : Педагогічна думка, 2009. – 424 с.
7. Модернізація системи вищої освіти: соціальна цінність і вартість для України: монографія. – К. : Педагогічна думка, 2007. – 257 с.
8. Нова українська школа. Простір освітніх можливостей [Електронний ресурс]. – Режим доступу : osvita.ua/doc/files/news/52/52062/new-Shool.pdf.
9. Словник української мови: в 11 томах. – Академічний тлумачний словник (1970-1980) ТСМ 5, 1974. – 755 с.
10. Черепанова С. А. Людина культури у творчому синтезі. Філософія освіти та мистецтва: перспективи ХХІ століття / С. А. Черепанова // Гуманітарні науки. – 2001. – С. 34 – 52.
11. Філософія: конспект лекцій: збірник праць. –К., 2013. – 750 с.